

Strategia rozwoju Fundacji Aktywizacji i Rozwoju

Osiek, 2020

Spis treści

Wstęp.....	3
Rozdział I Charakterystyka, diagnoza i analiza organizacji i otoczenia zewnętrznego.....	4
1.1 Geneza, doświadczenie i charakterystyka organizacji.....	4
1.2 Diagnoza i analiza potencjału organizacji.....	10
1.3 Diagnoza otoczenia organizacji.....	12
1.4 Analiza otoczenia strategicznego.....	14
1.5 Analiza SWOT organizacji.....	16
Rozdział II Założenia strategiczne rozwoju organizacji.....	17
2.1 Misja i wizja organizacji.....	17
2.2 Cele strategiczne i organizacyjne.....	19
2.3 Działania i harmonogram wdrożenia.....	20
2.4 Źródła finansowania.....	21
Zakończenie.....	21
Bibliografia.....	22

Wstęp

Fundacja Aktywizacji i Rozwoju (zmiana nazwy w 2019r z Fundacji Aktywizacji i Rozwoju Młodzieży na Fundację Aktywizacji i Rozwoju) to fundacja, która powstała aby jednoczyć i inspirować ludzi do działania. Misją organizacji jest aktywizowanie młodzieży i stwarzanie jej przestrzeni do działania, zaś jej celem jest wprowadzanie w środowisku lokalnym rozwiązań wzmacniających społeczne zaangażowanie młodzieży oraz budzić do aktywności i sprawiać aby ludzie uwierzyli, że mają wpływ na rzeczywistość. W celu usystematyzowania i jeszcze lepszej realizacji założonych celów statutowych, niezbędnym było opracowanie niniejszej Strategii, co było trudnym, czasochłonnym i wymagającym zaangażowania wielu osób zadaniem. Prezentowana Strategia jest dokumentem o charakterze planistycznym, adresowanym do całej lokalnej społeczności z obszaru działania – powiat staszowski. Z tej też przyczyny została tak opracowana, aby jej treść zawierała cele i kierunki działania fundacji, które przyczynią się do aktywizacji społeczności w powiecie staszowskim, przede wszystkim poprzez edukowanie lokalnych liderów i wdrażania lokalnych inicjatyw oddolnych. Dokument jest merytorycznie spójny z założeniami zawartymi w dokumentach strategicznych Lokalnej Grupy Działania „Białe Ługi” i „Dorzecze Wisły”, powiatu staszowskiego. Kierowanie organizacją pozarządową w sposób niezaplanowany może spowodować, że organizacja nie będzie rozwijać się prawidłowo. Bez jasno określonej strategii i braku wizji rozwój organizacji może zostać zahamowany lub też wymknie się spod kontroli, podążając w nieoczekiwanym kierunku. Nawet, jeżeli organizacja podejmie się realizacji wielu nowych działań, programów i projektów, brak profesjonalnej strategii rozwoju zwiększy jedynie zagrożenie i prawdopodobieństwo popełnienia błędu. Dlatego też opracowanie strategii działania powinno być kluczowym działaniem każdej organizacji pozarządowej.

Celem standaryzacji w obszarze wyznaczania strategii rozwoju jest:

- określenie misji i wizji organizacji pozarządowej,
- optymalizacja wydajności i efektywności w gospodarowaniu zasobami organizacji,
- integracja wszystkich elementów działalności statutowej i administracyjnej w jedną sprawnie działającą całość,
- określenie metod i narzędzi niezbędnych do zarządzania strategicznego i operacyjnego organizacją, – usprawnienie i profesjonalizacja procesu planowania strategicznego,
- pomoc w wypracowaniu dokumentów strategicznych, które będą miały praktyczne zastosowanie na terenie fundacji ,
- dążenie do realizacji celów statutowych, do osiągnięcia których organizacja została powołana,
- kształtowanie wizerunku zewnętrznego stowarzyszenia lub fundacji jako organizacji profesjonalnej i dobrze zarządzanej, która dokładnie wie, do czego dąży.

Rozdział I Charakterystyka, diagnoza i analiza organizacji i otoczenia zewnętrznego

1.1 Geneza, doświadczenie i charakterystyka organizacji

Fundacja Aktywizacji i Rozwoju w skrócie FARMA powstała w 2005 roku. Kilka młodych osób związanych z powiatem staszowskim, woj. świętokrzyskie zainicjowało jej narodziny. Przez cały okres istnienia fundacji zostało zrealizowane mnóstwo projektów, które w całości zostały wymyślone i przeprowadzone przez młodzież. W działaniach fundacji znalazły się m. in. festiwale, wymiany międzynarodowe, warsztaty, szkolenia, wystawy, cykliczne kino plenerowe, potańcówki oraz wiele innych mniejszych akcji kulturalnych.

Fundację Aktywizacji i Rozwoju na tle innych organizacji działających w okolicy wyróżniała praca z młodymi ludźmi, którzy mieli chęć działania na rzecz swoich społeczności lokalnych. Osoby, które tworzyły fundację FARMA pasjonowała praca z lokalnymi działaczami. Fundacja Aktywizacji i Rozwoju była inicjatorem wielu działań na rzecz rozwoju środowisk młodzieżowych, dzięki którym wielu młodych ludzi się rozwinęło.¹

Fundacja Aktywizacji i Rozwoju poprzez akt notarialny sporządzony w Kancelarii Notarialnej w Połańcu przy ulicy Czarneckiego 12, w dniu 13 czerwca 2005 roku, ustanowiona została przez Barbarę Karaś i Annę Karpiuk, które są Fundatorami fundacji. FARMA posiada moc prawną na podstawie przepisów „ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. z 1991 r. nr 46 poz. 203) oraz statutu”, posiada ona również osobowość prawną.²

Statut jest aktem prawnym, który reguluje zadania oraz strukturę organizacyjną i sposób działania danego podmiotu prawa publicznego lub prywatnego. W statucie Fundacji Aktywizacji i Rozwoju teren działania oraz jej siedziba czy jednostki organizacyjne lub oznaczenia określone są w następujący sposób:

1. „Fundacja działa na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.”
2. „Siedzibą Fundacji jest miasto Osiek (gmina Osiek, województwo świętokrzyskie).”
3. „Dla wykonywania swych działań statutowych Fundacja może tworzyć oddziały i filie.”
4. „Fundacja może prowadzić działalność poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.”
5. „Fundacja może używać nazwy skróconej „FARMA”, dla celów współpracy z zagranicą postuluje się tłumaczeniem nazwy w wybranych językach obcych.”
6. „Fundacja używa pieczęci według wzoru zatwierdzonego przez Zarząd Fundacji.”
7. „Fundacja może używać wyróżniającego ją znaku graficznego według wzoru zatwierdzonego przez Zarząd Fundacji.”
8. „Fundacja może ustanawiać odznaczenia, wyróżnienia i medale honorowe i przyznawać je osobom fizycznym i prawnym zasłużonym dla realizacji celów Fundacji.”

Misją FARMY jest „aktywizowanie młodzieży i stwarzanie jej przestrzeni do działania”, zaś jej celem jest „wprowadzanie w środowisku lokalnym rozwiązań wzmacniających społeczne zaangażowanie młodzieży”. Cele i formy ich realizacji zawarte są w statucie, na którego podstawie Fundacja Aktywizacji i Rozwoju realizuje swoje działania.

¹ <http://www.fundacjaafarma.pl/fundacja/kim-jestesmy/>

² <http://www.fundacjaafarma.pl/fundacja/statut/>

Tabela 5. Statutowe cele i formy działania Fundacji Aktywizacji i Rozwoju .

Cele fundacji:	Założone cele fundacja realizuje poprzez następujące działania:
<ol style="list-style-type: none"> 1. „Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży oraz ich rodzin w dostępie do edukacji i kultury.” 2. „Pobudzanie i stymulowanie aktywności społecznej, kulturalnej i gospodarczej mieszkańców, szczególnie dzieci i młodzieży.” 3. „Działalność kulturalna w tym przede wszystkim działania służące rozwojowi i promocji kultury dziecięcej i młodzieżowej.” 4. „Wspieranie rozwoju lokalnego i regionalnego, wspomaganie rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych.” 5. „Wspomaganie rozwoju demokracji, rozwój społeczeństwa obywatelskiego, kształtowanie świadomości obywatelskiej oraz postaw aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym szczególnie wśród dzieci i młodzieży.” 6. „Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych oraz promocja i organizacja wolontariatu.” 7. „Przyczynianie się do rozwoju społeczeństwa informacyjnego, edukacja z zakresu nowoczesnych technologii oraz promocja nowoczesnych rozwiązań informatycznych w życiu społeczności lokalnych.” 8. „Szerzenie świadomości europejskiej, wiedzy o Europie i programach europejskich oraz rozwijanie współpracy międzynarodowej.” 	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Prowadzenie i zakładanie funduszy stypendialnych” 2. „Organizowanie i finansowanie konferencji, warsztatów, seminariów, wizyt studyjnych, szkoleń, kursów i wymian międzynarodowych.” 3. „Działalność wydawnicza.” 4. „Organizowanie wydarzeń kulturalnych, sportowych i edukacyjnych, w tym także organizowanie i finansowanie konkursów.” 5. „Tworzenie i prowadzenie serwisów i portali internetowych.” 6. „Tworzenie i prowadzenie szeroko rozbudowanych programów i kampanii (m. in. społecznych, edukacyjnych, promocyjnych, kulturalnych).” 7. „Tworzenie i prowadzenie punktów informacyjnych, poradni, świetlic, przedszkoli, klubów, kawiarni, kin, galerii i innych miejsc służących realizacji celów statutowych.” 8. „Udzielanie pomocy rzeczowej i finansowej organizacjom, grupom nieformalnym i osobom fizycznym o podobnym charakterze działania przez przyznawanie stypendiów.” 9. „Organizowanie wolontariatu, stażów, praktyk, na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. 10. „Prace badawcze, zwłaszcza w dziedzinie socjologii.” 11. „Współpracę z osobami fizycznymi i prawnymi zarówno na szczeblu lokalnym, krajowym jak i międzynarodowym, których działalność jest zbieżna z misją Fundacji oraz

<p>9. „Walka z bezrobociem i wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, zwłaszcza lokalnej i regionalnej.”</p> <p>10. „Podnoszenie świadomości ekologicznej i promocja działań oraz rozwiązań proekologicznych.”</p> <p>11. „Rozwój turystyki, agroturystyki oraz krajoznawstwa i wypoczynku dzieci i młodzieży.”</p> <p>12. „Promocja wsi, małych miast i regionów.”</p> <p>13. „Promocja i ochrona zdrowia, promocja sportu, profilaktyka zdrowotna i profilaktyka uzależnień.”</p> <p>14. „Ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych, szczególnie dziedzictwa kulturowego społeczności lokalnych/”</p> <p>15. „Pomoc w integracji społecznej, aktywizacja zawodowa oraz wspieranie rozwoju osób niepełnosprawnych oraz takich, które mają ograniczony lub uniemożliwiony dostęp do społeczeństwa z przyczyn od nich niezależnych.”</p>	<p>przy pomocy których misja Fundacji może być realizowana.”</p>
--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Statutu Fundacji Aktywizacji i Rozwoju Młodzieży, rozdział 2 pt. „PRZEDMIOT I FORMY DZIAŁANIA FUNDACJI”, paragraf 5 pt. „CELE I FORMY DZIAŁANIA FUNDACJI”

Spełniając cele zawarte w statucie fundacja może wspierać również działalność osób prawnych, które prowadzą działalność podobną z celami FARMY, a jej działalność może być prowadzona jako odpłatna, jak i nieodpłatna. Zakres działalności Fundacji i Aktywizacji i Rozwoju jest obszerny, jednak nie wpływa to na jakość realizacji danych przedsięwzięć. Fundacja rozwija potencjał w młodzieży poprzez tworzenie im warunków do samodzielnego działania.

Majątek początkowy fundacji stanowił fundusz założycielski w wysokości 1500 zł. Dochody Fundacji Aktywizacji i Rozwoju Młodzieży mogą pochodzić z:

1. „Funduszu założycielskiego.”
2. „Darowizn, spadków i zapisów krajowych i zagranicznych.”
3. „Dochodów z majątku nieruchomościowego i ruchomego.”
4. „Dotacji i subwencji osób prawnych.”
5. „Dochodów ze zbiórek i imprez publicznych.”
6. „Sponsoringu, czyli umów o celowe finansowanie określonej działalności lub przedsięwzięcia w zamian za promocję sponsora.”
7. „Grantów, czyli umów o celowe finansowanie określonej działalności lub przedsięwzięcia w zamian za promocję sponsora.”

8. „Grantów, czyli umów o przekazanie Fundacji środków na określone cele z obowiązkiem rozliczenia.”
9. „Odsetek od lokat bankowych, dywidend i zysków z akcji i udziałów.”
10. „Wynagrodzenia z tytułu prowadzenia odpłatnej działalności statutowej.”

Dzięki działaniom Fundacji Aktywizacji i Rozwoju wielu młodych ludzi z powiatu staszowskiego mogła realizować swoje pomysły. Aktywność społeczna w młodym wieku ma olbrzymi wpływ nie tylko na rozwój osobisty, ale przyczynia się również do rozwoju danego regionu. Młodzi ludzie tworząc swoje projekty uczą się odpowiedzialności oraz organizacji. Działalność społeczna pozwala się im rozwijać.³

Od 2005 roku Fundacja Aktywizacji i Rozwoju zrealizowała wiele działań kulturalnych, projektów oraz programów. Do największych wydarzeń/sukcesów fundacji wpisują się:

1. **TOTU FESTIVAL** – to pięć udanych edycji organizowanych w 2007-2011 roku. Był to jeden w okolicy festiwal w całości wymyślony i zrealizowany przez młodych wolontariuszy. Przygotowania i jego przebieg były niezwykle atrakcyjne dla każdego. Wyróżniał się na tle innych imprez dzięki bogatemu programowi, warsztatów, pokazów, koncertów oraz młodej publiczności.
2. **CAMPUS15** – projekt ten był organizowany przez fundację w partnerstwie z niemiecką organizacją Campus15, która pełniła rolę organizatorską. Projekt był organizowany od 2008 roku do 2011 roku. W ramach Campus15 odbywały się coroczne międzynarodowe spotkania młodzieży tzw. „summer camps”. Osoby biorące udział w projekcie miały możliwość wyjazdu na 3 tygodniowy obóz letni do Niemiec. Celem projektu było budowanie mostów między kulturami, poprzez różnego rodzaju warsztaty rozwojowe od artystycznych do sportowych.
3. **PAPARAZZI** – to Międzynarodowa Inicjatywa Młodzieżowa organizowana w 2008 roku. Udział w niej wzięli młodzi pasjonaci fotografii z Portugalii, Łotwy, Hiszpanii i Polski. W ramach projektu: odbyły się cykliczne warsztaty fotograficzne, stworzono międzynarodową internetową galerię fotografii, lokalne wystawy najlepszych fotografii. Najważniejszym elementem tego projektu była międzynarodowa wymiana młodzieży, która odbyła się w Sielcu i była zwieńczeniem wielomiesięcznej pracy. Projekt miał na celu wymianę doświadczeń jak i poznawanie się, które służyło promocji tolerancji i zrozumieniu różnorodności kultury w Europie.
4. **COOLturalne Wakacje** był – to projekt obejmujący realizację cyklicznych otwartych warsztatów artystycznych skierowanych do dzieci i młodzieży z terenu Staszowa. W ramach projektu odbyło się 5 różnorodnych warsztatów takich jak: lepienie garnków, tworzenie biżuterii, kuglarstwo, filmowanie i breakdance. W zajęciach wzięło udział około 60 dzieci i młodzieży z samego Staszowa jak i jego okolic.
5. **MAŁY FESTIWAL NAUKI** – to impreza towarzysząca 7 Festiwalowi Kultury Dziecięcej w Pacanowie zorganizowana w 2009 roku. Festiwal przeznaczony był dla dzieci. Głównymi elementami tworzącymi go była wystawa pt. „Eksperymentuj” oraz warsztatów na temat racjonalnego żywienia i zdrowego trybu życia. Podczas tego wydarzenia dzieci i dorośli mogli ciekawie spędzić czas oraz poszerzyć swoją wiedzę na ważne tematy. Kluczowym punktem festiwalu była budowa piramidy żywieniowej z klocków, dzięki której uczestnicy dowiedzieli się co szkodzi a co służy zdrowiu.
6. **DYPLOM Z MARZEŃ** – program ten obejmował wsparcie młodzieży w pokonywaniu wyjątkowo trudnych dla nich barierach związanych z rozpoczynaniem nauki w szkole wyższej. W trakcie realizacji programu studenci dostawali stypendium na pierwszym roku dziennych studiów magisterskich. Program realizowany był w roku akademickim 2009/2010. Szkołami partnerskimi w czasie realizacji tego programu są: Zespół Szkół im. S. Staszica w Staszowie, Zespół Szkół Ekonomicznych im. Jana Pawła II w Staszowie, Liceum Ogólnokształcące im. ks. kard. Wyszyńskiego w Staszowie, Zespół Szkół im. Oddziału Partyzanckiego AK Jędrusie w Połańcu.

³ G. Firlit-Fesnak, Polityka społeczna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, s. 38.

7. **MIASTECZKO** – to projekt, który łączył w sobie historię, sztukę, film, fotografię, komiks oraz młodszych i starszych ludzi, realizowany w 2009 roku. Głównym celem tego projektu była zmiana wizerunku Staszowa, ponieważ w świadomości młodych najczęściej jest on postrzegany jako „zabite dechami” miasteczko. Projekt trwał od lutego do listopada. W trakcie jego realizacji odbyło się wiele ciekawych akcji np. takich jak: szukanie starych zdjęć Staszowa, wykonywanie nowych zdjęć Staszowa, rozmowy z najstarszymi mieszkańcami miasta, wystawa zdjęciowa, seria warsztatów fotograficznych oraz filmowych, realizacja filmu o Staszowie, stworzenie humorystycznego komiksu o Staszowie.
8. **AFRYKA NIE TYLKO DZICZĄ** – to projekt polegający na przybliżeniu młodzieży kultury i tradycji afrykańskiej oraz na zmniejszeniu dyskryminacji osób innego pochodzenia rasowego bądź wyzwania religijnego, który był realizowany w 2012 roku. Uczestnikami projektu była młodzież w wieku od 13 do 25 lat. Podczas realizacji projektu zostało przeprowadzone wiele działań m. in takich jak: debata z rodowitym Afrykańczykiem, warsztaty artystyczne, warsztaty z biżuterii, happening i kino Afrykańskie.
9. **AKCJA: WOLONARIAT** – to projekt polegający na zwiększeniu aktywności i świadomości obywatelskiej społeczności powiatu staszowskiego, realizowany w 2012 roku. Akcja łączyła promocję i naukę działań wolontariackich wśród młodzieży z naciskiem na kształtowanie lokalnych i regionalnych więzi społecznych. W trakcie realizacji projektu zostały przeprowadzone 3 akcje takie jak: promocja wolontariatu, wolontariusze w akcji, liderzy wolontariatu.
10. **KAMPANIA SPOŁĘCZNA „NOWA PRZESTRZEŃ”** – to kampania mająca na celu zwiększenie uwagi mieszkańców województwa świętokrzyskiego na problem bardzo niskiego poziomu uczestnictwa młodzieży w życiu społecznym, realizowanej w 2013 roku. W ramach kampanii przeprowadzona została dyskusja na temat przestrzeni działania i realnego wpływu młodzieży na otaczającą ją rzeczywistość.
11. **WOLONTARIUSZE WZMACNIAJĄ ORGANIZACJE** – to projekt, polegający na zwiększeniu aktywności społecznej młodzieży jak i wzmocnieniu potencjału lokalnych organizacji, realizowany w 2013 roku. Podczas projektu 4 organizacje oraz 16 wolontariuszy z terenu powiatu staszowskiego wypracowały model współpracy organizacji z młodymi wolontariuszami.
12. **ARTYSTYCZNA KUŹNIA TALENTÓW – MUSICAL** – to pierwszy tego typu projekt, dzięki któremu powstał młodzieżowy musical, premiera odbyła się w 2013 roku. Celem głównym projektu było zaangażowanie młodzieży w życie społeczne oraz kulturalne. Musical umożliwił rozwój jak i nabywanie różnych umiejętności oraz wzbogacenie oferty kulturalnej Staszowa. W efekcie końcowym musical opowiadał o podróżach młodej bohaterki Jenny, która zasypiając na lekcji odwiedziła Anglię, Indie i Francję.
13. **GRAMY W RADE, DAMY RADE** – to projekt, który promował Młodzieżowe Rady na terenie woj. świętokrzyskiego, przeprowadzony w 2013-2014 roku. Projekt realizowany był na terenie trzech województw: świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego i podlaskiego. Projekt rozpoczął się grą symulacyjną, która miała za zadanie przybliżyć młodzieży zadania i wyzwania stojące przed Młodzieżowymi Radami. Przebieg projektu pozwolił na zaangażowanie młodzieży w samorządność lokalną wszystkich województw. Efektami projektu były zespoły, którym udało się utworzyć Młodzieżowe Rady.
14. **SZKOŁA DEMOKRACJI** – to ogólnopolski projekt skierowany do szkół, który realizowany był w 2013-2014 roku. Miał na celu wspierać rozwój samorządności uczniowskiej poprzez organizację demokratycznych wyborów jak i wypracowanie mechanizmów współdecydowania uczniów o sprawach szkoły. W ramach projektu odbyły się warsztaty z mentorami dla dyrektorów, nauczycieli rodziców i uczniów.
15. **SPEELPLEIN** – to wakacyjne zajęcia dla maluchów organizowane przez młodzież z danego miasta poprzez skupienie jej wokół klubu młodzieżowego, realizowany w 2014 roku. Trzy wolontariuszki Fundacji Aktywizacji i Rozwoju wyjechały na 2 tygodniowe zajęcia do Hoeselt, który znajduje się w Belgii, aby nauczyć się pracy z młodzieżą, a potem przeprowadzić akcję „SpeelPlein” w swoim mieście.

16. **SIEĆ AKTYWNOŚCI MŁODZIEŻOWEJ** – to sieć skupiająca 23 organizacje młodzieżowe w regionie, projekt realizowany był w 2014-2015 roku. Projekt miał na celu doprowadzenie do znaczących zmian w obszarze polityki młodzieżowej w regionie. Sieć powstała w ramach projektu „Złap się SAM – Sieć Aktywności Młodzieżowej”.
17. **MŁODZI GOSPODARZE** – to program polegający na wzmacnianiu dobra wspólnego danej społeczności, program miał dwie edycje w 2014-2015 roku. Pozwolił na zagospodarowanie miejsca spotkań młodzieży w przestrzeni wiejskiej. Poruszył główne problemy grup, przez które był realizowany takie jak: niskie poczucie przynależności i odpowiedzialności młodzieży jaki brak miejsca spotkań i aktywności młodzieży.
18. **BADAMY KAPITAŁ SPOŁECZNY** – to akcja polegająca na badaniu kapitału społecznego w gminie Staszów, przeprowadzona w 2015 roku. Podczas przeprowadzania badania wykorzystane zostały dwie metody badawcze: quiz oraz spacer badawczy. To pierwsza tego typu akcja w gminie Staszów. Mieszkańcy gminy chętnie przystąpili do tego działania.
19. **MANIA DZIAŁANIA** – to autorski program Fundacji Aktywizacji i Rozwoju realizowany w 2012 roku, później w 2014 roku i w 2018 roku. Program polega na realizacji lokalnych projektów społecznych przez młodzież, która tworzy grupę nieformalną i dostaje dotację w wysokości 1000 zł. Podczas realizacji projektów młodzieży towarzyszy proces edukacyjny z zakresu edukacji społecznej oraz obywatelskiej. Każda grupa projektowa uczestniczy w warsztatach, szkoleniach oraz ma opiekuna, który pomaga i dba by grupa zrealizowała postawione cele.
20. **ROZWÓJ KOMPETENCJI CYFROWYCH**- to program ukierunkowany na wspieranie innowacyjnej gospodarki i realizowany poprzez Przestrzeń from Facebook we współpracy z lokalnymi partnerami. Stacjonarne szkolenia prowadzone są w polskich miastach i dostosowane do regionalnych potrzeb, Facebook pomoże uczestnikom rozwijać ich umiejętności cyfrowe, a tym samym zwiększać możliwości na rynku pracy. Jako Fundacja byliśmy partnerem w województwie świętokrzyskim i podkarpackim. Przez okres 6 miesięcy przeszkoliliśmy ponad 1400 osób w wieku 17-35 w tematyce: innowacje, cyberbezpieczeństwo, obecność w sieci oraz marketing społecznościowy.
21. **DZIAŁAJ LOKALNIE** – to program Polsko-Amerykańskiej Fundacji wolności realizowany przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce i sieć Ośrodków Działaj Lokalnie. Fundacja Aktywizacji i Rozwoju do tej sieci dołączyła w 2013 roku trwając w niej do 2019 roku oraz szykując się na kolejną edycję w 2020 roku. Program realizowany dla gmin z terenu powiatu staszowskiego. Wspiera on ludzi, którzy chcą działać na rzecz swojej społeczności. Dofinansowanie z Programu „Działaj Lokalnie” mogą otrzymać projekty: aktywizujące lokalne społeczności, przyczyniające się do rozwiązania określonego lokalnego problemu i mają jasno określone cele.⁴

Fundacja Aktywizacji i Rozwoju, odkąd istnieje przyczyniła się do rozwoju nie tylko powiatu staszowskiego, na której powierzchni najczęściej prowadzi swoje działania, ale również na rozwój organizacji z całego województwa świętokrzyskiego. Wiele ludzi skorzystało z wydarzeń organizowanych przez fundację jak i grantów, które fundacja w ramach różnych programów rozdała. Fundacja Aktywizacji i Rozwoju to nie tylko programy, projekty i akcje, ale to również porada, rozmowa, szkolenie, warsztat dla innych, który nie jest realizowany z jakiś środków finansowych.

Fundacja jest jedyną w powiecie staszowskim organizacją grantową jak i jedną z bardzo niewielu w województwie świętokrzyskim organizacji, które zostały wymyślone i założone przez młodzież. Jest to organizacja pozarządowa skupiająca nieprzeciętne osoby. Zarząd oraz Radę Fundacji tworzą ludzie, mający entuzjazm, który chcą spożytkować go na działania na rzecz aktywności lokalnej. Głównym projektem od 2013 roku jest Działaj Lokalnie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności na terenie gmin: Staszów, Połaniec, Rytwiany, Osiek, Bogoria, Oleśnica, Szydłów, Łubnice, Tuczępy i Raków. Jesteśmy w sieci Ośrodków Działaj Lokalnie. W roku 2013 przyznano 6 dotacji na realizację projektów społecznych na łączną kwotę 15400zł. W 2015 roku przyznano granty 17 organizacjom i grupom nieformalnym, które realizowały

⁴ <http://www.fundacjafarma.pl/projekty/>

swoje projekty na terenie powiatu staszowskiego, w 2016 i 2017 14 organizacji otrzymało wsparcie. Z kolei rok 2018 jest dla nas przełomowy, pozyskaliśmy Partnera Strategicznego Grupę Azoty Siarkopol, dzięki temu mogliśmy przyznać 20 grantów kwota 83000 zł. Celem programu „Działaj Lokalnie” jest aktywizowanie lokalnych społeczności wokół różnych zagadnień o charakterze dobra wspólnego. Realizacji Programu służy organizowanie konkursów grantowych, w ramach których wspierane są projekty inicjujące współpracę mieszkańców z małych miejscowości. Poprzez Program „Działaj Lokalnie” wspieramy zwykłych ludzi, którzy chcą wspólnie działać na rzecz swojej społeczności. Ten projekt daje nam stabilizację finansową w kwestii utrzymania lokalu.

1.2 Diagnoza i analiza potencjału organizacji

Fundacja FARMa przez 15 lat działalności posiada ugruntowaną pozycję w regionie. Dzięki realizacjom wielu projektów organizacja posiada niezbędny sprzęt do realizacji celów statutowych. Poprzez współpracę z organizacjami, samorządami i instytucjami fundacja cieszy się zaufaniem. Fundacja posiada rozpoznawalne logo, stronę internetową i profil społecznościowy. Działania promocyjne i komunikacja są dobrze rozwinięte, głównie poprzez media społecznościowe i zaprzyjaźnione media. Strona na Facebooku skupia ponad 1800 fanów, a tygodniowo informacja o działaniach organizacji dociera średnio do 3000 odbiorców. Jest to realny potencjał, który Stowarzyszenie często wykorzystuje. Główne działania Fundacji Aktywizacji i Rozwoju obejmują powiat staszowski .

Nasz zarząd to 3 kobiety

1. Magdalena Marynowska - Prezes Zarządu, od 2015 roku Członek Zarządu Fundacji FARMa, przez 8 lat dyrektor Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Osieku, od 3 lat koordynator programu Działaj Lokalnie i od roku Manii Działania w powiecie staszowskim. Od sierpnia 2018 roku animator- asystent w projekcie Rzeszowski Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej, od stycznia 2019 do nadal – doradca kluczowy w projekcie Rzeszowski Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej. Uwielbia współpracować z organizacjami pozarządowymi, grupami nieformalnymi, koordynator Działaj Lokalnie(2017, 2018 do nadal) i Manii Działania w 2018 roku
2. Anna Bańka- członek Zarządu, specjalista d/s finansowych i rozliczeń we wszystkich projektach realizowanych przez FARMa odpowiedzialna za obsługę finansowo – księgową. Osoba z doświadczeniem w rozliczaniu organizacji pozarządowych, projektów dofinansowanych ze źródeł publicznych, ze środków unijnych, szwajcarskich, amerykańskich itp. Doświadczona w obsłudze Programu Działaj Lokalnie przez 6 lat trwania programu. Koordynator Programu Działaj Lokalnie w 2015 r. Od 10-2017 do 31-12-2018 –doradca kluczowy w projekcie Świętokrzyski Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej
3. Natalia Borkowska- członek Zarządu, Uczestniczka programu grantowego „Mania Działania” działająca w nieformalnej grupie „Fotomaniacy”. 2014 - 2018 Wolontariuszka w Fundacji Aktywizacji i Rozwoju Młodzieży FARMa, w projektach takich jak: „Zakochaj się w parku”, „Farmagedon” i tp. 2014-2016 - Wolontariuszka Miejsko Gminnego Ośrodka Kultury W Osieku, inicjatorka wydarzeń dla młodzieży, animatorka. 2015 - Przeprowadzająca „BOX Badanie Kapitału Społecznego Staszowa”. 2016- 2018 - Vice-prezes Koła naukowego „Marketing & Quality Praxis” PWSZ Tarnobrzeg. 2017 - Opiekunka 3 grup w programie „Młodzi Gospodarze”. 2018 - Coach/opiekun 6 grup programu grantowego „Mania Działania”. 2018 - Absolwent Świętokrzyskiego Programu Rozwoju Liderów „Liderzy dla młodzieży”. Od stycznia 2019 Koordynator i jeden trzech trenerów programu międzynarodowego Rozwój Kompetencji Cyfrowych – Przestrzeń from Facebook.

Każda z nas wnosi co innego do FARMy, ale cel przyświeca nam jeden chcemy aby ludzie w powiecie staszowskim mogli działać i potrafili tworzyć do tego przestrzeń. Pasjonuje nas praca z ludźmi, którzy dzięki realizacji swoich inicjatyw rozwijają się i zmieniają. Ważna jest też dla nas praca z dorosłymi, którzy dzięki

naszym działaniom często zmieniają swój sposób postrzegania młodzieży i stają się sojusznikami w procesie ich społecznej aktywizacji. Przez czas prowadzenia Fundacji spotkaliśmy kilkadziesiąt wspaniałych osób, które potrzebują wsparcia w kwestiach pozyskiwania funduszy, realizacji projektu, rozwoju, rozwiązywania problemów czy promocji swoich działań itp. Przez okres istnienia Ośrodka Działaj Lokalnie w powiecie staszowskim swoje inicjatywy realizowało w sumie 94 grantobiorców. W ciągu ostatnich 4 lat, tj: 2017 i 2018, 2019,2020 nasza Fundacja współpracowała i nadal współpracuje z: organizacjami pozarządowymi, grupami nieformalnymi, partnerami finansowymi oraz merytorycznymi w 3 programach: Działaj Lokalnie, Mania Działania oraz Rozwój Kompetencji Cyfrowych - Przestrzeń from Facebook. :

1. Biblioteka Publiczna w Rytwianach
2. Stowarzyszenie Inicjatyw Twórczych TALENT
3. Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Rudkach
4. Gminne Centrum Kultury, Sportu i Informacji Turystycznej w Rytwianach
5. Stowarzyszenie Szczeglice- tradycja, kultura i rozwój
6. grupa nieformalna: Dzieci Natury przy Przedszkolu nr 8 w Staszowie
7. Sołtys i Rada Sołecka w Wólce Żabnej
8. grupa nieformalna: Taneczne Inspiracje z Szydłowa
9. grupa nieformalna: KGW w Słupcu
10. Stowarzyszenie „Wspólne Dobro Naszej Wsi” ze Świącicy
11. Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznych: Avito Vivit Honore
12. KGW w Oględowie
13. Stowarzyszenie na rzecz dzieci i młodzieży i rodzin „Blżej” z Połańca
14. Stowarzyszenie Działaj z Energią z Połańca

Partnerzy:

15. Stowarzyszenie Integracja i Rozwój- SIR z Kielc
16. Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej
17. Miasto i Gmina Staszów
18. Miasto i Gmina Połaniec
19. Gmina Łubnice
20. Gmina Rytwiany
21. Gmina Szydłów
22. Gmina Bogoria
23. Centrum Wolontariatu w Kielcach
24. Grupa Azoty Siarkopol w Grzybowie
25. Arkonsoft w Staszowie
26. Centrum Kultury i Sztuki w Połańcu
27. Gminne Centrum Kultury, Sportu i Informacji Turystycznej w Rytwianach
28. Starostwo Powiatowe w Staszowie
29. Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności
30. Akademia Filantropii w Polsce
31. PSP w Budziskach, OSP w Budziskach
32. Grupa nieformalna FRAJDA
33. Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Słupcu
34. Stowarzyszenie Szczeglice -tradycja, kultura i rozwój
35. Publiczne Przedszkole w Połańcu, ul. Madalińskiego 1
36. Grupa nieformalna Pozytywnie Zakręceni przy SIT TALENT
37. OSP Strzegom, PSP Strzegom
38. Stowarzyszenie Bractwo Św. Jakuba Starszego Apostoła przy Parafii w Kotuszowie
39. Staszowskie Towarzystwo Amatorów Rekreacji i Sportu
40. Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Wsi Sichów Mały Sichowianie
41. Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Wsi Tursko Wielkie „Wszyscy Razem”
42. KGW Tursko Małe Kolonia

43. grupa nieformalna: Staszowska Szachomania przy LO im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Staszowie
44. Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznych AVITO VIVIT HONORE
45. Stowarzyszenie Przyjaciół i Miłośników Kurozwęk
46. grupa nieformalna Młodzi Młodym przy OSP w Długoleśce
47. Grupa Pozytywni przy OSP Ruszcza
48. Stowarzyszenie Działaj z Energią
49. grupa nieformalna FIT BABECZKI z Połańca
50. Stowarzyszenie Lepiej dla wsi
51. 6 grup młodzieży z 3 gmin: Łubnice, Połaniec oraz Rytwiany: **Maniacy Mody, Eksplozja, Modomaniacy, Terencjuszki, Mmac15, Kumple**

Organizacja jest jedyną w powiecie staszowskim fundacją, która jest lokalnym operatorem. Od 2013 roku prowadzimy szkolenia dla potencjalnych grantobiorców Programu Działaj Lokalnie nt: pisanie projektów, zarządzanie i rozliczanie projektów, możliwości pozyskiwania funduszy, promocji swoich działań w mediach społecznościowych oraz prowadzimy konsultacje indywidualne według potrzeb organizacji i grup nieformalnych. W ramach programu Działaj Lokalnie w powiecie staszowskim przez 7 lat przyznaliśmy 94 granty na kwotę ponad 380 000 zł. Z roku na rok zainteresowanie programem wśród mieszkańców powiatu rośnie. Do maja 2019 roku swoją siedzibę mieliśmy w mieście Staszów, ale ze względów prywatnych przenieśliśmy ją do miasta Osiek. Na ten moment jesteśmy w trakcie uruchomienia nowej siedziby i nowej oferty skierowanej do organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, wolontariuszy czy grup nieformalnych mieszkańców. Fundacja na posiadanej diagnozie (monitoring w ramach programu Działaj Lokalnie) potrzeb NGO, grup nieformalnych mieszkańców chce w przyszłości stworzyć Inkubator Wspierania NGO, który będzie uczył samodzielności w prowadzeniu organizacji, pozyskiwaniu funduszy, księgowości, pracy z wolontariuszami oraz dał możliwość rozwoju młodzieży, organizacji w sferze lokalnej, społecznej, ekonomicznej. Z drugiej strony będzie lokalnym operatorem-pozyskanie partnerów z otoczenia biznesu.

1.3 Diagnoza otoczenia organizacji

Powiat staszowski położony jest w południowo-wschodniej części województwa świętokrzyskiego, zajmuje 926 km² i liczy 74 022 mieszkańców. W jego skład wchodzi 3 miasta i gminy: Staszów, Połaniec i Osiek oraz 5 gmin: Bogoria, Łubnice, Oleśnica, Rytwiany i Szydłów. Od szeregu stuleci był to region rolniczy z drobnym przemysłem opartym głównie na warsztatach rzemieślniczych. Istotny rozwój ziemi staszowskiej miał miejsce w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia, z chwilą rozpoczęcia eksploatacji złóż siarki w Grzybowie. Aktualnie wydobycie prowadzone jest w Kopalni „Osiek”, jedynej kopalni siarki rodzimej na świecie. Również decyzja o budowie Elektrowni „Połaniec” i rozpoczęcie realizacji tego zamierzenia w roku 1971, zmieniło gospodarcze oblicze ziem obecnego powiatu. Aktualnie największymi pracodawcami są: ENGIE Energia Polska SA w Połańcu zatrudniająca wraz ze spółkami pracującymi na rzecz elektrowni około 2 tys. 100 osób, Huty Szkła Gospodarczego Tadeusz Wrześniak – blisko 2000 zatrudnionych, Grupa Azoty Kopalnie i Zakłady Chemiczne Siarki „Siarkopol” SA w Grzybowie – 740 pracowników oraz staszowski szpital SPZZOZ – 600 zatrudnionych. W wyniku procesów restrukturyzacyjnych powstały średnie i mniejsze pod-mioty gospodarcze, jest ich blisko 3800, głównie z branży: budowlanej, handlowej, motoryzacyjnej i usługowej. Funkcjonowanie na terenie powiatu Staszowskiej Pod-strefy wchodzącej w skład Tarnobrzelskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „EURO – PARK WISŁOSAN”, stwarza szczególnie korzystne warunki inwestowania. Na te-renie miasta i gminy Połaniec na inwestorów czekają 3 strefy inwestycyjne o łącznej powierzchni 60,2 ha, w budowie jest także Staszowski Obszar Gospodarczy o po-wierzchni docelowej 50 ha, który w połowie 2015 roku będzie gotowy na przyjęcie pierwszych inwestorów na pow. 14 ha. Ponadto, działalność gospodarczą wspierają instytucje ze

strefy otoczenia biznesu: Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców w Staszowie, Staszowska Izba Gospodarcza i Krajowe Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości.⁵

Powiat posiada zróżnicowane warunki do produkcji rolniczej. Z ogólnej liczby 14 290 gospodarstw (dane na koniec 2015 roku), tylko 12 gospodarstw, tj. 1,1% posiadały powierzchnię 30 ha użytków rolnych, 565 gospodarstw tj. 3,9% posiadało od 10 do 30 ha powierzchni, 2 569 gospodarstw tj. 18,6 % posiadało od 5 do 10 ha, natomiast zdecydowana większość bo 11 144 gospodarstw tj. 74,4% posiadało od 1 do 5 ha. Na terenie powiatu, a nawet poszczególnych gmin występuje duże zróżnicowanie gleb pod względem klasy i rodzaju. W większości, oprócz terenów nadwiślańskich, gdzie przeważają mady, są to gleby bielcowe lekkie, ubogie w składniki pokarmowe i często zakwaszone, natomiast niewielka ilość gleb lessowych znajduje się w północno-wschodniej części gminy Bogoria. Z ogólnej liczby 59 833 ha użytków rolnych (grunty orne i trwałe użytki zielone) jedynie 1 165 ha tj. 1,9% to klasa I i II, 10 039 ha tj. 16,7% to gleby kl. III, IIIa i IIIb, 22 845 ha tj. 38,2% stanowią gleby kl. IV, IVa i IVb, natomiast aż 25 804 ha tj. 43,2% to gleby kl. V i VI. Pod względem obszaru i wysokości produkcji, jedno gospodarstwo położone w Kotuszowie i Kurozwałkach należące do Jana Marcina Popiela stanowi wyjątek. Posiada 480 ha użytków rolnych, stado krów mlecznych liczy 180 szt., a produkcja sprzedana w ciągu roku wynosi ponad 700 tys. l. mleka. W gospodarstwie hoduje się także około 60 koni arabskich i około 90 bizonów amerykańskich. W ostatnich latach nastąpił szybki rozwój upraw warzyw, głównie pod folią. Równie dynamicznie wzrasta produkcja owoców. Przewodzi w tym gmina Szydłów, gdzie warunki klimatyczno-glebowe sprzyjają temu rozwojowi działalności. Powierzchnia tamtejszych sadów, głównie śliwkowych, wynosi aktualnie 1100 ha, a roczne zbiory tych owoców to ponad 16 tys. ton. Powiat staszowski to obszar szczególnie atrakcyjny pod względem ukształtowania terenu, jak również walorów krajobrazowych. Potwierdzeniem tego są liczne formy ochrony przyrody obecne na terenie powiatu. Najbardziej obszerną formą pokrywającą powierzchnię powiatu stanowi Jeleniowski-Staszowski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Golejów” oraz dwa Obszary Natura.⁶

Głównymi instytucjami prowadzącymi działalność kulturalną w powiecie staszowskim są Staszowski Ośrodek Kultury, Centrum Kultury i Sztuki w Połańcu, Kino Impresja w Połańcu, Centrum Kultury w Łubnicach, w Szydłowie i w Bogorii, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Osieku, Gminne Centrum Kultury, Sportu i Informacji Turystycznej w Rytwianach, oraz Biblioteki Publiczne w każdej gminie w powiecie. Do podstawowych zadań w/w placówek należy m.in. organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania przez sztukę, tworzenie warunków dla amatorskiego ruchu artystycznego, kół i klubów zainteresowań, sekcji i zespołów, organizowanie spektakli, koncertów, festiwali, wystaw, odczytów oraz imprez artystycznych, rozrywkowych i turystycznych; nadzorowanie, organizowanie i koordynowanie działalności rozrywkowo-rekreacyjnej. Działalność kulturalną w powiecie uzupełnia oferta świetlic wiejskich, będących miejscem integracji lokalnej społeczności. Działalnością w zakresie sportu, rekreacji, turystyki i wypoczynku na terenie powiatu zawiaduje Ośrodek Sportu i Rekreacji w Staszowie i w Połańcu. Do jego zadań należy m.in. organizowanie i współorganizowanie imprez o charakterze sportowo-rekreacyjnym oraz festynowym, administrowanie obiektami i urządzeniami sportowymi i rekreacyjnymi, upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, udostępnianie bazy sportowej i rekreacyjnej mieszkańcom, a także klubom i związkom sportowym, szkołom, stowarzyszeniom, fundacjom i organizacjom społecznym oraz prowadzenie szkoleń sportowych dla dzieci i młodzieży.

W powiecie staszowskim funkcjonuje ponad 200 organizacji pozarządowych. Powiat i wszystkie gminy posiadają „Roczny Program Współpracy z organizacjami pozarządowymi, w oparciu o który ma możliwość podejmowania z nimi współpracy w formach finansowych i pozafinansowych.

Oprócz naszej organizacji, są dwa stowarzyszenia: Lokalne Grupy Działania:

1. Dorzecze Wisły, która swym obszarem obejmuje następujące gminy: Oleśnica, Łubnice, Połaniec, Osiek i Rytwiany
2. Białe Ługi- do której należą pozostałe 3 gminy z powiatu staszowskiego: Staszów i Bogoria i Szydłów

Te organizacje też organizują konkursy grantowe, tylko ich nie są cykliczne i polegają na refundacji poniesionych kosztów- wszystko zależne jest od Lokalnej Strategii Rozwoju oraz funduszy. Główne

⁵ Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2016-2025, s.8,9

⁶ Tamże s 9

zadania LGD to inicjowanie przedsięwzięć określonych w LSR poprzez aktywizowanie wszystkich lokalnych podmiotów publicznych, społecznych i gospodarczych, które dzięki wykorzystaniu środków oferowanych przyczynią się do rozwoju społeczno - gospodarczego omawianego obszaru. Ponadto Lokalna Grupa Działania jest także realizatorem własnych projektów, zmierzających do rozwoju obszaru, upowszechniania jego walorów, ułatwiania współpracy partnerów lokalnych i wdrażania innowacyjnych rozwiązań.

Fundacja FARMA prowadzi szereg różnych warsztatów i spotkań. Podczas nich robimy listę obecności z podaniem kontaktu mailowego i telefonicznego, oraz podajemy nasze dane do kontaktu. Jest to od lat u nas preferowane. Sprawdzone. Współpracujemy z osobami w różnym wieku. Podejmujemy wszelakie działania marketingowe aby zdobyć lub zachęcić do uczestnictwa w spotkaniach i warsztatach np.:

- posiadamy zasobną listę kontaktów organizacji pozarządowych szkół, ośrodków kultury, urzędów
- przez 7 lat prowadzenia Ośrodka Działaj Lokalnie- jako lokalny operator tego programu posiadamy bazę ponad 150 NGO i grup nieformalnych z całego powiatu staszowskiego. W tym czasie przyznaliśmy 94 granty. Nie działamy, tak że przyznaliśmy grant i do widzenia. Przez cały okres trwania programu wspieramy ich, odwiedzamy, uczestniczymy w ich inicjatywach. Dzięki temu znamy ich potrzeby, bolączki. Wiemy w jakich dziedzinach potrzebują wsparcia. W naszym powiecie są podmioty ekonomii społecznej, które nie mają pojęcia co to działalność odpłatna, że mogą ją u siebie wprowadzić do statutu. Nie potrafią tworzyć budżetów, pisać projektów, większość z nich nie wie jak promować swoje działania. Działają tylko akcyjnie w swoich miejscowościach, nie wiedzą też, że mogą być Partnerem swojej gminy, a nie NGO do roboty nie mając z tego żadnych korzyści materialnych dla swojego stowarzyszenia.

1.4 Analiza otoczenia strategicznego (analiza najważniejszych dokumentów strategicznych z poziomu powiatu np.: strategia rozwoju gminy/miasta/powiatu/województwa, strategia rozwiązywania problemów społecznych itp.)

Na podstawie dostępnych dokumentów strategicznych, które swoim zasięgiem obejmują działalność Fundacji Aktywizacji i Rozwoju można znaleźć szereg zapisów, które są bliskie misji i wizji organizacji.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 zakłada cel ogólny: LGD Białe Ługi silne zasobami obszaru i pasjami mieszkańców. Z tego celu ogólnego wynikają 3 cele szczegółowe:

1. Turystyczne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Przedsięwzięcia celu szczegółowego odpowiadają za niwelowanie problemu jakim jest niska przedsiębiorczość mieszkańców oraz wysoki wskaźnik bezrobocia za pomocą mocnej strony – walorów turystycznych. Przedsięwzięcia realizowane będą przy zaangażowaniu różnych sektorów. Działanie w postaci wybudowania lub zmodernizowania niekomercyjnej infrastruktury wpłynie na atrakcyjność obszaru pod względem turystycznym oraz umożliwi powstanie obiektów, które będą mogły służyć do gospodarowania czasem wolnego mieszkańcom poprzez organizację wydarzeń (głównie przez organizacje społeczne).⁷

2. Pobudzenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców.

Pobudzenie przedsiębiorczości, która jest niższa niż w porównywanych jednostkach terytorialnych, wpłynie na polepszenie sytuacji na rynku pracy i dochodowość mieszkańców, a co za tym idzie –

⁷ Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, s. 28.

podniesienie jakości życia. Szczególne uwzględnienie poprzez dedykowanie przedsięwzięcia Powstanie nowych podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby do 35. roku życia przełoży się na zahamowanie zjawiska depopulacji, na którą w dużej mierze wpływa emigracja zarobkowa ludzi młodych, a która jest ogromnym problemem.⁸ Przedsiębiorczość rozumiemy tu także w odniesieniu do ekonomizacji organizacji pozarządowych.

3. Wsparcie realizacji pasji mieszkańców i turystów

Rozwijanie pasji mieszkańców odzwierciedli się w istocie inicjatyw oddolnych oraz pozwoli uświadomić, jak ogromny wpływ na rozwój regionu ma społeczeństwo obywatelskie (szczegółowy opis rozdział III.2). W celu szczegółowym 1.3 ujęto przedsięwzięcia, które oprócz wpływu na zagospodarowanie czasu wolnego, w tym rozwijaniu pasji mieszkańców i turystów przyczynią się do podnoszenia wiedzy i kompetencji oraz promocji obszaru, a także uatrakcyjnienia oferty turystycznej. Realizacja przedsięwzięcia Wydarzenia promujące zdrowy styl życia mieszkańców i turystów - prozdrowotność, spowodowana jest potrzebą realizacji zadań, w ramach których nastąpi wsparcie działań aktywnego i zdrowego wypoczynku.⁹

Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2014-2020.

Cel strategiczny: Wyzwalanie inicjatywy w zakresie przedsiębiorczości jako podstawy stabilizacji i rozwoju gospodarczego powiatu oraz przeciwdziałaniu bezrobociu

Działania zmierzające do tworzenia warunków dla dalszego rozwoju przedsiębiorczości, m.in. w zakresie: budowy i rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości, zwiększenia przez przedsiębiorców wykorzystania rozwiązań innowacyjnych, zwiększenia wydajności pracy i redukcji kosztów gospodarowania związanych ze zużyciem surowców i energii, różnicowania działalności gospodarczej w tym pozarolniczej na obszarach wiejskich, wspierania współpracy przedsiębiorstw z ośrodkami naukowymi szczególnie w obszarze odnawialnych źródeł energii i paliw alternatywnych. Poprawa efektywności instytucji rynku pracy oraz mobilności zawodowej i terytorialnej pracowników, wspieranie absolwentów w wejściu na rynek pracy oraz samozatrudnienia, podnoszenia kwalifikacji i kompetencji zawodowych.¹⁰

Cel strategiczny: Rozwój nauki i oświaty, upowszechnianie sportu i zdrowego trybu życia. Troska o zachowanie dóbr kultury.

Działania zmierzające do zachowania dóbr kultury, zapobieganie dewastacji zabytków i pomników przyrody. Prowadzenie działalności edukacyjnych i promocyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego. Budowa ścieżek edukacyjnych. Stworzenie dzieciom i młodzieży warunków kształcenia na poziomie krajów europejskich z uzupełnieniem oferty szkolnej zajęciami pozalekcyjnymi: sportowymi, kulturalnymi i rekreacyjnymi, przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji prowadzonej w szkołach, wyrównywanie dostępu wszystkich uczniów do wysokiej jakości edukacji i wyposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne, zwiększenie powiązań między nauczaniem zawodowym a przedsiębiorcami, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z dostosowaniem ich do funkcji turystycznych.¹¹

Roczny program współpracy Powiatu Staszowskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2020

Głównym celem programu jest kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym, wyzwolenie potencjału aktywności obywatelskiej wrażliwości społecznej oraz umacnianie poprzez budowanie partnerstwa pomiędzy Powiatem Staszowskim a organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy, jak również wspieranie organizacji w realizowaniu ważnych celów społecznych, tożsamości regionalnej i kulturowej.

Celami szczegółowymi Programu są:

1) podniesienie jakości życia i pełniejsze zaspokojenie potrzeb mieszkańców Powiatu

⁸ Tamże, s 28-29

⁹ Tamże, s. 29

¹⁰ Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2016-2025, s. 49-50

¹¹ Tamże s. 49-50

- poprzez zwiększenie aktywności organizacji,
- 2) stworzenie warunków do powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnej,
 - 3) wykorzystanie potencjału i możliwości organizacji pozarządowych,
 - 4) otwarcie na innowacyjność i konkurencyjność w wykonaniu zadań publicznych,
 - 5) integracja organizacji realizujących zadania publiczne,
 - 6) promowanie i wzmocnianie postaw obywatelskich,
 - 7) racjonalne wykorzystanie publicznych środków finansowych,
 - 8) udzielanie pomocy w pozyskiwaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej lub innych źródeł zewnętrznych, na realizację zadań własnych Powiatu,
 - 9) udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej.¹²

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 Dorzecze Wisły:

Cel główny: Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców

Cel szczegółowy: Wsparcie aktywności społecznej

Cel ten związany jest z tworzeniem warunków do aktywności mieszkańców, budowaniem więzi i współpracy, wzmocnianiem organizacji pozarządowych oraz promocją i kultywowaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego. Na niekorzystną sytuację wskazuje m.in. wskaźnik zaangażowania społecznego, mierzony za pomocą liczby stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych przypadających na 10 tys. mieszkańców. Jego wartość jest niższa od średniej odnotowanej dla Polski i województwa świętokrzyskiego. Ponadto w opinii mieszkańców wśród społeczności lokalnej widoczny jest brak zaangażowania w rozwój obszaru i inicjatywy oddolne oraz słaba współpraca różnych środowisk i grup społecznych. Uczestnicy konsultacji społecznych wskazywali również na zagrożenie zanikaniem więzi społecznych i tożsamości regionalnej wśród mieszkańców, niewystarczającą rozpoznawalność pod względem turystycznym, wynikającą zarówno ze słabej promocji dziedzictwa kulturowego, jak również niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Jako działania, które powinny być realizowane w ramach LSR, wymieniano organizację wydarzeń aktywizujących mieszkańców, wsparcie inicjatyw oddolnych oraz przedsięwzięcia przyczyniające się do wzrostu zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą.¹³

1.5 Analiza SWOT organizacji

Analiza ma za zadanie zidentyfikować domeny organizacji, czyli jej silne strony, które staną się fundamentem realizacji przyszłych działań oraz obszary deficytowe, wymagające wzmocnienia/korekt. Jest to jeden z trudniejszych etapów, wymaga od zespołu wypracowującego strategię szerokiego spojrzenia i w miarę możliwości obiektywizmu.

Badanie powinno być przeprowadzone w miarę możliwości z zachowaniem szczerości, dlatego praca nad strategią była dokonywana przez osoby związane z organizacją. Rodzajów rozpatrywania i wnioskowania, za pomocą których można zweryfikować otoczenie i wewnątrz organizacji jest kilka. Najczęściej stosowanymi są analiza SWOT, w której zawarte są 4 obszary poddawane badaniu, połączone w dwie części: wewnętrzne otoczenie organizacji i zewnętrzne.

Analiza mocnych i słabych stron organizacji obejmuje pierwszą część i jej dwa obszary związane z wnętrzem organizacji silne i słabe strony, które dotyczą organizacji.

¹² Roczny program współpracy Powiatu Staszowskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2020, s.4

¹³ Lokalna Strategia Rozwoju Kierowanego przez Społeczność objętego PROW na lata 2014-2020 LGD Dorzecze Wisły s.34

Analiza otoczenia jest kontynuacją poprzedniego etapu – analizy wnętrza organizacji. Przeprowadza się je zwykle łącznie. Dotyczy szans i zagrożeń, wynikających z funkcjonowania w danym miejscu, danych warunkach społeczno-ekonomiczno-politycznych. Żadna bowiem organizacja nie jest samotną wyspą. Musi stosować wymogi prawa podmiotowo przedmiotowo jej dotyczące, winna słuchać głosów odbiorców działań i klientów, ma obowiązek orientowania się, co się dzieje wokół.

Przy opracowywaniu analizy wzięto pod uwagę głównie to, co było, czyli aktualne bądź historyczne fakty, a także znane i potwierdzone trendy, prognozy odnośnie dynamiki zjawisk z zachowaniem obiektywizmu. Najczęściej stosowaną metodą także tu jest analiza SWOT. Druga część – szanse i zagrożenia – dotyczy wszystkich tych elementów, które wpływają na organizację, a które od niej nie zależą.

Mocne strony:

- zaangażowanie członków
- wyposażenie fundacji
- kontakty i stali partnerzy
- dużo pomysłów oraz potencjalnych możliwości
- lokalny operator grantowy
- duża rozpoznawalność, szeroka promocja działań
- duże doświadczenie w prowadzeniu szkoleń, w pozyskiwaniu funduszy, w pracy z ngo, mieszkańcami

Słabe strony:

- zbyt niska ilość członków
- małe zaangażowanie środowiska
- brak czasu i etatowych pracowników fundacji
- brak własnego lokalu

Szanse:

- zbudowanie Powiatowej Rady Pożytku Publicznego
- stała siedziba, własność
- stabilne źródła finansowania działań statutowych
- utworzenie inkubatora wspierania
- bogata oferta warsztatów i szkoleń dla ngo
- pozyskanie nowych, strategicznych partnerów

Zagrożenia:

- potencjalne konflikty w zespole
- brak ludzi
- utrata zaufania społecznego
- brak współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego i partnerami z otoczenia biznesu
- wypalenie członków Zarządu

Rozdział II Założenia strategiczne rozwoju organizacji

1.6 Misja i wizja organizacji

Misja i cele długoterminowe w organizacjach pozarządowych są zwykle określone przez ich założycieli w momencie powstawania tych organizacji i w większości wypadków nie ulegają zmianom podczas ich funkcjonowania. Ponadto E. Bogacz-Wojtanowska stwierdza, że „misja jest kluczowym wyzwaniem dla organizacji, musi zaspokajać zarówno oczekiwania interesariuszy organizacji, jak i pewne potrzeby społeczne. Cele natomiast stanowią główny powód istnienia organizacji pozarządowych, bowiem ludzie organizują się po to, żeby móc je realizować. [...] Każda, najmniejsza nawet organizacja dobrowolna u podstaw ma jakiś cel, strategie działań mogą przez całe życie organizacji się zmieniać, lecz cel zwykle pozostaje ten sam”¹⁴

Misja ma precyzyjny charakter. Dotyczy przyszłości, wyznacza główny kierunek rozwoju organizacji i stawia przed jej członkami konkretne wyzwania. Misja została sformułowana w sposób zrozumiały dla jej bezpośrednich i pośrednich odbiorców oraz możliwy do jej realizacji. Jednocześnie nie jest zbyt szczegółowa, by nie utrudniać wprowadzania zmian w środowisku lokalnym, w przypadku zaistnienia takiej konieczności. Wyraża wspólne wartości uznawane i podzielane przez członków Stowarzyszenia, określając ich dalszą filozofię działania. Misja jest także odpowiedzią na społeczne zapotrzebowanie określone w diagnozie i obserwacji.

MISJA

Tworzenie przestrzeni do działania i przyjaznego miejsca do życia, aktywności i integracji mieszkańców, sprzyjającym budowaniu społeczeństwa obywatelskiego w oparciu o lokalne zasoby oraz współpracę międzysektorową

Wizja to obraz organizacji w przyszłości, przy założeniu wystąpienia korzystnych uwarunkowań. Wizja przyjęta w strategii jest odzwierciedleniem marzeń i ambicji członków Stowarzyszenia, wiążących się z jej działaniem oraz stanem docelowym, który chcą osiągnąć w przyszłości.

WIZJA

Silna, niezależna finansowo, dobrze rozwinięta organizacja, działająca na rzecz partycypacji społecznej i aktywności obywatelskiej, integrującą mieszkańców, której działalność opiera się na lokalnych zasobach i współdziałaniu partnerów z różnych sektorów

¹⁴ E. Bogacz-Wojtanowska, Zarządzanie organizacjami pozarządowymi na przykładzie stowarzyszeń krakowskich, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s.

2.2. Cele strategiczne i operacyjne

Cele pozwalają odpowiedzieć na pytanie, dlaczego organizacja robi konkretne rzeczy. Określenie celów zwiększa szanse na osiągnięcie zamierzeń poprzez sprecyzowanie aktywności. Cele muszą wpisywać się w wizję i misję organizacji i wynikać z analizy wnętrza i otoczenia. Definiowanie kierunków działań – czyli celów to określanie pozycji lub stanów docelowych, które organizacja chce osiągnąć w zakresie działalności statutowej i gospodarczej w czasie realizacji strategii.

Cele powinny wynikać przede wszystkim z silnych i słabych stron organizacji. Są uszczegółowieniem obszarów (programów) i określają zakładany do osiągnięcia poziom ich realizacji, zwykle stanowią minimalizację/eliminację słabych stron, jednocześnie mogą wzmacniać silne strony organizacji. Cele powinny także brać pod uwagę szanse i zagrożenia.

Zaplanowanie adekwatnych celów zwiększa szansę na rozwój organizacji tak, by stała się dobrze zorganizowaną i nowoczesną. Planując cele, należy pamiętać o tych związanych z rozwojem działalności gospodarczej w stowarzyszeniu czy fundacji. Wszystkie określone cele najczęściej stanowią bardzo szeroki katalog, budzący obawy o szanse na realizację wszystkich. Dlatego kolejnym krokiem jest wybór priorytetowych celów. Po analizie SWOT oraz konsultacjach z członkami Zarządu zostały wypracowane 4 cele strategiczne:

1. Niezależność finansowa i lokalowa:

- pozyskanie funduszy z programów rządowych na zakup domu z działką
- stworzenie strategii pozyskiwania środków i partnerów
- cykliczne podziękowania dla darczyńców
- zwiększenie przychodów z odpłatnej działalności statutowej
- stała oferta warsztatów, szkoleń, usług

2. Pozyskanie więcej członków i wolontariuszy:

- zwiększenie rozpoznawalności fundacji
- różne kanały promocji działań i kierunków rozwoju
- współpraca ze szkołami pod kątem wolontariatu
- zaangażowanie w działania lokalne organizacje
- stworzenie systemu motywującego dla wolontariuszy
- określenie potrzeb rozwojowych dla członków i wolontariuszy
- ogłoszeniu o poszukiwaniu wolontariuszy

3. Zwiększenie zaangażowania społecznego

- jasno określenie misji i wizji fundacji
- diagnoza potrzeb środowiska ngo
- klarowne przedstawienie dotychczasowych działań
- otwarta oferta warsztatów
- dotarcie z ofertą do osób nie korzystających z internetu
- tworzenie projektów w oparciu o diagnozę

4. Podniesienie kompetencji i rozwoju członków Fundacji:

- utworzenie mapy zasobów członków Fundacji
- stworzenie potrzeb członków Fundacji

- **cykliczne szkolenia dla członków Fundacji**
- **Udział w szkoleniach zewnętrznych**
- **Podział obowiązków zgodnie z zainteresowaniem**

1.7 Działania i harmonogram wdrożenia

Wdrażanie strategii wymaga konkretnych działań i ciągłej ewaluacji. Aby strategia spełniła swoje zadanie i stała się częścią lokalnej aktywności społecznej powinna być odpowiednio komunikowana. Głównym celem planu komunikacyjnego jest stworzenie optymalnych warunków wdrażania Strategii, poprzez systematyczne informowanie społeczności o aktualnych priorytetach działań oraz angażowanie mieszkańców w realizowane przedsięwzięcia.

Plan komunikacji będzie pełnił rolę informacyjną, promocyjną i edukacyjną, zarówno dla mieszkańców obszaru, jak i dla Fundacji. Ma przyczynić się do wzmacniania lokalnego kapitału społecznego oraz zapewnienia przejrzystości działań prowadzonych. Jego realizacja przyczyni się do zwiększenia poziomu współpracy partnerskiej i zaangażowania lokalnych partnerów, co w konsekwencji doprowadzi do bardziej skutecznego osiągnięcia założonych celów strategii.

Fundacja zakłada używanie według potrzeb działań komunikacyjnych oraz towarzyszących im środków przekazu, spośród następujących:

- a) komunikacja bezpośrednia np.: organizacja działań edukacyjnych, integracyjnych i promocyjnych, sprzyjających bezpośrednim kontaktom z odbiorcami;
- b) komunikacja pośrednia np.: działania informacyjno-promocyjne za pośrednictwem Internetu, mediów i materiałów drukowanych.

Jednym z kluczowych efektów realizacji strategii jest spowodowanie pozytywnych zmian w obszarach diagnozowanych. Aby pożądana przemiana mogła zaistnieć, niezbędne jest podjęcie działań, które umożliwią osiągnięcie ustalonych założeń. Pomocne w tym są monitoring i ewaluacja.

Nadrzędnym celem monitoringu i ewaluacji jest zapewnienie informacji niezbędnych dla lepszego zarządzania strategią i informowania o wynikach jej realizacji. Umożliwi to ocenę skuteczności i poprawności wdrażania strategii oraz funkcjonowania organizacji, co pozwoli na wczesne ostrzeżenie przed zagrożeniami oraz dostarczy informacji niezbędnych do podjęcia decyzji o ewentualnych zmianach.

Monitoring obejmuje zbieranie i selekcjonowanie danych, gromadzenie, przechowywanie i przetwarzanie informacji niezbędnych do prowadzenia ewaluacji. „Rejestruje” także najbardziej bezpośrednio efekty wdrażania strategii i funkcjonowania organizacji oraz sprawdza czy to, co zostało zaplanowane jest w prawidłowy sposób realizowane.

Ewaluacja obejmuje przede wszystkim analizę i interpretację danych zgromadzonych w monitoringu. Ustala następnie związki pomiędzy podjętymi działaniami, a uzyskanymi efektami i ukierunkowuje rekomendacje na przyszłość.

W celu sprawnego prowadzenia procesu monitoringu i ewaluacji realizacji strategii, system ten będzie realizowany przez Fundację w przyjętych wewnętrznie terminach i przez wyznaczone do tego zaangażowane osoby, przy wsparciu odbiorców strategii. W przypadku opracowania wniosków i rekomendacji służących polepszaniu jakości przyszłych działań, będą one jak najszybciej wdrażane. Efekty monitoringu i ewaluacji oraz zachodzące zjawiska społeczne, gospodarcze i polityczne, mogą wymuszać dostosowanie zapisów strategii do zmieniających się warunków. Mając to na uwadze, zakres i czas dostosowania dokumentu powinny być adekwatne do zachodzących przemian. Przede wszystkim jednak nie powinno ono powodować dezorganizacji w Fundacji i osłabienia motywacji do działań. Zmiany aktualizujące zapisy strategii będą dokonywane z rozwagą i w pełnym uzasadnieniu konieczności ich wdrażania.

Wdrożenie celów strategicznych planowane jest na ostatni kwartał tego roku i początek przyszłego. Część z tych celów ma charakter długofalowy i będzie realizowane przez kolejny rok. Pierwszą ewaluację działań Fundacja zamierza przeprowadzić na początku 2021 aby dokonać podsumowania wdrażania strategii i dokonać ewentualnych korekt.

2.4. Źródła finansowania

Fundacja Aktywizacji i Rozwoju na swoje działania statutowe otrzymuje głównie środki dzięki dotacjom, z odpłatnej działalności oraz darowiznom.

W ramach programu Działaj Lokalnie Fundacja od Akademii Rozwoju Filantropii- finansowanego z PAFW kwotę na granty i obsługę programu w wysokości 50000,00. Wokół tego samego programu w ramach zadania publicznego- konkurs ofert Fundacja od swoich partnerów uzyskuje:

Gmina Bogoria- 2000 zł

Miasto i Gmina Szydłów- 4000 zł

Gmina Rytwiany- 3000 zł

A w ramach promocji partnera uzyskuje od:

Miasto i Gmina Połaniec- 6000 zł

Gmina Łubnice- 4000 zł

Grupa Azoty Siarkopol SA w Grzybowie- 36000,00 zł

Fundacja ma duże doświadczenie w pozyskiwaniu środków z różnych źródeł, dlatego swoje główne przychody opierają się na konkursach dotacyjnych oraz współpracy z Partnerami. W tym roku uderzamy w biznes- jesteśmy w trakcie prowadzenia rozmów i negocjacji dotyczących konkursu grantowego Działaj Lokalnie w powiecie staszowskim z kilkoma znaczącymi przedsiębiorstwami w powiecie staszowskim.

Duży potencjał otoczenia, zasobów organizacji i doświadczenie w prowadzeniu warsztatów, szkoleń Fundacja pragnie wykorzystać w organizowaniu warsztatów z prowadzenia księgowości, pisania wniosków, projektów, cyberbezpieczeństwo, marketing społecznościowy, innowacje i nabywania umiejętności interpersonalnych. Grupą docelową będą organizacje pozarządowe, biznes oraz szkoły.

Pieniądze są istotną częścią działania każdej organizacji Pieniądze są istotną częścią działania każdej organizacji pozarządowej, ale nie należy zapominać, iż najważniejsi są ludzie, ich potrzeby, marzenia i ciągłe dążenie do realizacji postawionych celów. Strategia działania Fundacji Aktywizacji i Rozwoju głównie opiera się o pracę z ludźmi i dla ludzi. Zarząd Fundacji głęboko wierzy, że inwestując w ludzi tworzymy wspólną przyszłość dla wszystkich, a pojawienie się dodatkowych środków na realizację celów jest tylko konsekwencją wdrożenia strategicznych celów ukierunkowanych na ludzi.

Zakończenie

Dobrze określona misja dla organizacji to jakby skumulowana energia, której musi wystarczyć na całe życie organizacji. Bez skumulowania energii dla organizacji, czyli właściwego zdefiniowania misji, określenia celów nie sposób dobrze zorganizować, a następnie dobrze zarządzać organizacją. Misja to marzenia o lepszym świecie, który na określonym odcinku chcemy Poprawić, udoskonalić. Misja to niezgoda na braki, które wokół dostrzegamy, na mierność, apatię i asekuranctwo. Misja wyzwala wewnętrzną determinację, wzmacnia motywację, inspirowanie rozwój i realizację. Proces ten, jeżeli zostanie poddany właściwym reakcjom i wzmocniony klarowną strategią, potrafi wygenerować niewyobrażalne ilości energii i zmienić świat.

Bibliografia

1. G. Firlit-Fesnak, Polityka społeczna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018,
2. Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2016-2025
3. Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020
4. Roczny program współpracy Powiatu Staszowskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2020,
5. Lokalna Strategia Rozwoju Kierowanego przez Społeczność objętego PROW na lata 2014-2020 LGD Dorzecze Wisły
6. E. Bogacz-Wojtanowska, Zarządzanie organizacjami pozarządowymi na przykładzie stowarzyszeń krakowskich, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006,